

УДК 378.147:78.087.68

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ХОРОВОГО КЛАСУ В КОНТЕКСТІ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФАХУ»

Нарожна Н.І., Виноградча Д.В., Лебедкіна І.Є.
Київський національний університет культури і мистецтв

В статті розкривається методика викладання головної дисципліни диригентсько-хорового циклу в підготовці хорових диригентів «Хоровий клас». Автор дає характеристику предмету, визначає завдання дисципліни. Окреслює загальні методичні принципи викладання, визначає розділи роботи та їх зміст. Розкриває організаційно-методичні питання хорового класу (типи і структуру занять, форми і методи викладання). Визначає загальні вимоги до формування репертуару як основи навчання і виховання майбутніх диригентів-хормейстерів.

Ключові слова: хоровий клас, принципи викладання, форми і методи навчання, хоровий репертуар.

Постановка проблеми. Фахове навчання у вищих музичних закладах освіти проводиться через систему науково-методичних та педагогічних заходів, спрямованих на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь і навичок у студентів. Все це вимагає організаційної динамічності навчального процесу, використання ефективних педагогічних та інформаційних технологій, що сприяє якісній підготовці хорових диригентів, педагогів, допомагає студентам в опануванні основами майстерності як початковим рівнем їх професійної підготовки у виконавській і педагогічній діяльності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання викладання музичних дисциплін останнім часом почали з'являтися у науково-педагогічних працях вітчизняних науковців. Всі вони здебільшо-

го присвячені науковим розробкам і обґрунтуванню методологічних засад, принципів та методів викладання навчальних дисциплін з різних видів мистецтва. Важливе місце посідають роботи С. Горбенка, О. Михайличенка, О. Олексюк, В. Орлова присвячені глибоким дослідженням теоретичних і методичних засад підготовки майбутніх вчителів музики. Ґрунтовними є праці О. Рудницької, Г. Падалки з питань теорії і методики викладання мистецьких дисциплін для різних рівнів музично-освітніх закладів. З методики викладання саме хорових дисциплін відомі раніше видані роботи Л. Андрєєвої, Л. Безбородової, О. Єгорова, А. Мархлевського, Я. Мединь, які не втратили своєї актуальності і понині. Однак у вищевказаних роботах питання методики викладання досліджувались розрізнено і під іншим кутом зору.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід зазначити, що у науково-методичній літературі сьогодення бракує досліджень з питань окремих методик викладання хороших дисциплін, зокрема хорошого класу, а саме вони потребують подальшої розробки і розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є висвітлення питань, пов'язаних з методикою викладання названої дисципліни. Викладений матеріал має таку структуру розгляду: предмет і завдання дисципліни «Хоровий клас»; загальні методичні принципи викладання; організаційно-методичні питання роботи в хоровому класі.

Предмет і завдання дисципліни «Хоровий клас». Загальні методичні принципи викладання. Хоровий клас – це творча, виконавська майстерня, практична лабораторія хормейстерської майстерності, в якій послідовно, крок за кроком, курс за курсом на практичних заняттях з хором вдосконалюється вокально-диригентська техніка студента, перевіряються і закріплюються професійні навички, одержані студентом на заняттях з усіх дисциплін фахового циклу. Це дисципліна наскрізного навчального процесу і проводиться протягом всього періоду навчання.

Основне завдання хорошого класу – вокально-художнє виховання, розширення музичного кругозору і поглиблення фахових знань студентів шляхом практичного знайомства з кращими хоровими творами світової музичної культури різних епох, стилів і жанрів, виховання професійних хороших диригентів, артистів хору, викладачів хороших дисциплін теоретично і практично підготовлених до самостійної хормейстерської та педагогічної діяльності. Крім того, хоровий клас являє собою виконавський колектив, який засвідчує на відкритих концертах, фестивалях, конкурсах результати своєї роботи, вся система якої повинна бути зразком професійної діяльності хорошого диригента. В хоровому класі реалізується одна із найважливіших і обов'язкових вимог до будь-якого навчально-виховного процесу – *взаємозв'язок теорії і практики*.

На заняттях хорошого класу студенти, окрім співу, мають змогу з одного боку спостерігати за роботою майстра-фахівця, а з іншого – вдосконалюватись у своїй практичній роботі з хором, отримувати навички практичної реалізації знань, умінь і навичок, здобутих на лекційно-теоретичних та індивідуальних заняттях з фаху. Поряд з вирішенням основних завдань вокального та ідейно-художнього виховання, у функції хорошого класу входить розвиток у студентів початкових уявлень про навички практичного керівництва хором (організація репетиційного процесу, проведення вокально-виховної роботи тощо). Під наглядом керівника хорошого класу перевіряються вміння синтезувати і реалізовувати знання і професійні виконавські навички, одержані в ході вивчення фахових і музично-теоретичних дисциплін, а також виявляються здібності чути і оцінювати якість хорошого звучання.

З огляду на це, у хоровому класі взаємодіють дві сторони навчального процесу: одна – участь студента в хорі в якості хориста, а друга – його практична робота в хорі в якості диригента [1, с. 21].

Ці дві сторони навчального процесу – *спів у хорі і практична робота в ньому* в якості ди-

ригента не ізольовані одне від одного. Кожне із них може розглядатись як самостійний розділ і, в той же час, вони взаємопов'язані і являють собою єдиний педагогічний процес. З огляду на це, робота керівника хорошого класу складається з двох розділів:

– організація і виховання хорошого колективу як «творчої одиниці» і як творчої бази для виховання майбутніх диригентів-хормейстерів;

– розвиток у студентів початкових уявлень про навички практичного управління хором, керівництво практичною роботою студентів-диригентів.

Перший розділ – робота педагога над вихованням хору як творчого колективу включає в собі такі види роботи: виховання основ вокально-хорової культури; підготовка хору як виконавського колективу; вивчення хорошої літератури різних епох, стилів, жанрів, що охоплюють вітчизняних і зарубіжних композиторів-класиків, народно-пісенну творчість і кращі твори композиторів-сучасників; підготовка і проведення концертних виступів та участь у конкурсах, фестивалях.

Другий розділ – керівництво практичною роботою студента-випускника повинен бути спрямований на: набуття студентом практичних навичок організаційної та вокально-хорової роботи з хором; керівництво диригентсько-хоровою практикою студентів, яка забезпечує підготовку програм для державного іспиту чи концертного виступу. Практична робота студента проводиться під керівництвом керівника хору і викладача з фаху. Студент-випускник повинен бути добре підготовлений до такої роботи. Він повинен добре знати хоровий твір, над яким він буде працювати і скласти детальний план проведення репетиції і порядок роботи з хором. Розглянемо детальніше ці два розділи роботи в хоровому класі.

Першим розділом роботи хорошого класу є **організація і виховання хорошого колективу, як «творчої одиниці»**. З огляду на це керівнику хорошого класу можна рекомендувати послідовність занять, спрямованих на виконання таких завдань: а) *виховання і засвоєння вокально-хорової техніки і володіння засобами художньої виразності*; б) *забезпечення художньо-творчої дисципліни в хорі*; в) *вироблення вокального (хорового) звуку в хорі, вирішення проблем інтерпретації хороших творів*; г) *організація і проведення концертно-виконавської діяльності*.

Працюючи над хоровим репертуаром викладач показує і пояснює вокально-технічні прийоми, які сприяють загальному розвитку хору і його окремих партій, закріплює їх, послідовно розширюючи діапазон хорошого звучання і майстерність виконання. Показуючи співочий і виконавський бік роботи, викладач демонструє систему педагогічних прийомів, які застосовуються в подоланні вокально-хорових труднощів. Педагог зобов'язаний показувати різноманітні конкретні і доцільні методичні прийоми, які використовуються в роботі над хоровими творами, різноманітними за музичною фактурою, жанром, рівнем складності. При цьому викладач повинен доводити роботу над хоровим твором до належного виконавського рівня.

а) *виховання і засвоєння вокально-технічних навичок* в хорі розпочинається із розспівування,

що є важливим елементом в структурі занять хорового класу і інструментом для приведення вокального голосу в робочий стан та засвоєння і шліфування вокально-хорової техніки. Розспівування хору може бути всім складом хору, а також окремими партіями чи групами. Розспівки бувають: унісонні (чи октавні); гармонічні (акордові); поліфонічні; крім того, у вигляді розспівок можуть бути використані окремі нотні приклади з хорових творів, що вивчаються. Процес розспівування повинен супроводжуватись детальними поясненнями керівника хору, (бажано демонструючи голосом) і обов'язково а'cappella. Варто зазначити, що спів у хорі без супроводу повинен стати основою всієї роботи в хоровому класі.

б) другим важливим завданням хорового класу є *забезпечення художньо-творчої дисципліни в хорі*, що є важливим елементом хорової виконавської культури, тобто єдиним для всіх співаків ставленням до законів ритму, темпу і нюансування. Практика показує, що розповсюджені ритмічні помилки і промахи призводять до викривлення метро-ритму. При ансамблевому співі нерідко спостерігається порушення ритмічної єдності, відчуття ритмічного «коливання» в середині партії в наслідок недотримання співаками співвідношення різних тривалостей. В ритмі слід відштовхуватись від руху самих дрібних тривалостей, беручи їх за основу протягом всього твору. Особливих труднощів для співаків завдає багаторазове повторення синкоп, тріолей, пауз. Варто пам'ятати, що музичний ритм живе і проявляється тільки у відповідному темпі. Визначення вірного темпу є одним із принципових питань в роботі диригента над твором. При цьому слід мати на увазі не тільки швидкість руху, але і його емоційний характер, його внутрішню динамічність. Вирішуючи питання про швидкість руху, слід враховувати взаємодію і співвідношення швидкості, якості звуку, особливості тексту та інших компонентів, які складають музичну тканину твору. Темп повинен бути оправданий звучанням, змістом, виразністю, тоді він переконливий.

в) іншим важливим завданням хорового класу є *вироблення вокального звуку в хорі, вирішення проблем інтерпретації хорових творів*. Виразність звуку, розширення звукової палітри за рахунок знаходження відтінків основного тембру – є важливою ознакою творчого стану хористів. Якщо інтонаційна, ритмічна і динамічна сторона визначається деякою мірою нотним текстом, то в якісному відношенні звук цілком залежить від виконавців. У хоровому виконавстві, де музика виступає в синтезі з поетичним словом, темброва фарба несе велике художнє «навантаження». Смысловому змісту слів відповідає емоційне вираження. Інтонація мови, додає словам визначене забарвлення, створює головний інтонаційний фонд виконавців. Це здійснюється через копітку роботу, спрямовану на досягнення професійного хорового звучання, чистоти інтонації, дикції, динаміки і низки інших вокально-технічних навичок. За словами відомого українського хормейстера К. Пігрова вокально-виконавська техніка – це «вміння вільно розпоряджатися своїми голосовими даними, тобто давати найтонші відтінки у висоті звука, силі і характері; витончене вміння співати інтервали і гами; розвинене

гармонічне чуття, нерозривно пов'язане з чуттям ансамблю; вміння сприяти і передавати ритм виконуваного твору і різноманітні його відтінки; розвинене і покірне волі співака дихання; хорошу дикцію; музично-теоретичну грамотність, яка давала б можливість сприймати даний музичний матеріал не тільки природною музичною інтуїцією, але й цілком свідомо» [5, с. 149].

В роботі над виробленням хорового звуку керівнику хору слід керуватись – а) *розумінням найтіснішого взаємозв'язку між вокальною роботою і роботою над елементами хорової звучності в хорі*; б) *єдністю художніх завдань та вокально-технічних засобів через роботу над диханням; звукоутворенням; звукоформуванням і звуковеденням; інтонацією (строєм); ансамблем; дикцією*.

Для вирішення проблем інтерпретації хорових творів варто зупинитись на окремих особливостях інтерпретації. Інтерпретація як визначення художньої концепції твору, його емоційно-смыслового вирішення ґрунтується на глибокому знанні історичного періоду, в якому він створювався, естетичних принципах школи чи напрямку, до якого належить автор, на проникнення в його індивідуальні особливості. Матеріалом для виконання виступає – музичний зміст твору: тема, стиль і фактура викладу, форма твору, тип і вид хору, твір із супроводом чи без нього. Побудова і логіка розвитку музичної тканини вказує шлях інтерпретації, при цьому слід враховувати логічну структуру поетичного тексту і її взаємозв'язок з структурою музики, щоб зрозуміти і творчо розвинути смисловий бік твору. Проникнення в творчий світ поета і композитора дозволяє визначити емоційний фон, на якому розгортається і змінюється вся партитура. Серед проблем інтерпретації особливої актуальності набуває питання артикуляції як поетичної, так і музичної.

Успіх роботи над твором в значній мірі залежить від відповідності між намірами диригента, його прийомами виразності і самою сутністю образів, що втілюються. Знання особливостей мислення того чи іншого композитора, ретельний відбір виразних засобів забезпечить правильне прочитання авторського задуму. Довільне порушення сутності твору в угоду своїм смакам прийомами власної виконавської виразності, тобто штучне накладання на твір органічно чужих йому рис інтонування, призводить до естетичної фальші. Критеріями вірної інтерпретації можуть стати – дотримання принципу історизму, опора на традицію і одночасно на сучасне психологічне налаштування, на стан соціальних процесів, які впливають на характер інтерпретації.

Важливе місце в роботі хорового класу *займає концертно-виконавська діяльність*, яка завжди знаходиться в полі зору керівника хорового класу. Приступаючи до розучування хорового твору, керівник спочатку знайомить колектив зі змістом і фактурою вибраного твору і потім ретельно його розучує. В цей період роботи викладач повинен показати себе виконавцем, який вмє всебічно розкрити художньо-музичний зміст хорового твору. Його роль надзвичайно багатогранна, складна і в той же час захоплююча. Завдання керівника полягає не тільки в тому, щоб точно відтворити даний хоровий твір, а й знайти в тво-

рі потрібні алогічні засоби прискорення чи заповільнення темпу, визначити кульмінаційні місця, зацікавити хористів.

Часто буває так, що завдяки динамічній напрузі вдається на якийсь час захопити слухачів, знайшовши окремі темпи і відповідну звучність, що видається цікавою, але в цілому у виконанні твору не досягається такої хорової звучності, такого єдиного вірного темпу, який надасть хоровому твору природність, правдивість вираження ідейно-образного змісту музики. Бажано, щоб виконавська робота хорового класу проводилась і в цьому випадку а'сarpella (крім окремих випадків). Добре також, щоб окремі твори (здебільшого без супроводу) хор вивчив напам'ять і виконував їх на заняттях без партитури. Такий підхід до проведення занять сприяє створенню найбільш продуктивної творчої обстановки для занять.

Другим важливим розділом роботи керівника хорового класу – **керівництво практичною роботою студента-диригента з хором**. Цей розділ складається якби з 2-х частин і включає в собі підготовчу роботу і власне практичну роботу студента з хором.

До *підготовчої роботи* відноситься: вибір хорового твору для роботи з хором; гра, спів партій, акордів напам'ять; вивчення музичного та літературного текстів та стилю твору; знаходження складних для виконання місць (стильових, інтонаційних, ритмічних, ансамблевих, дикційних, теситурних, вокально-виконавських тощо); вивчення і показ в диригуванні художнього задуму хорового твору; деталізація вивчення музичного матеріалу та розробка репетиційного плану роботи; диригентсько-виконавська інтерпретація хорового твору. *Практична робота студента в хоровавому класі* передбачає – розвиток та закріплення фахових знань, умінь і навичок на практиці; оволодіння прийомами розспівування хору, вміння працювати над диханням, звукоутворенням, дикцією, артикуляцією, строем, ансамблем тощо; оволодіння прийомами роботи над хором твором та загальною методикою розучування хорового твору.

Підготовча робота студента-практиканта проводиться викладачем з фаху і мусить бути максимально наближена до умов хорового класу. Для проведення практичної роботи в хоровавому класі долучається викладач хорового класу. Вибір хорового твору диктується здібностями і підготовкою студента та рівнем виконавської майстерності студентського хору. Студент-практикант повинен всебічно підготуватись до проведення практичної роботи з хором і досконально знати обраний хоровий твір. Хористи повинні відчувати перевагу свого товариша в конкретному знанні ним твору, що буде розучуватись, і з готовністю виконувати всі його вимоги і побажання. В свою чергу студент-практикант має бути впевнений у своїй попередній підготовці і сміливо демонструвати прийоми подолання труднощів, що зустрічаються в процесі роботи.

Організаційно-методичні питання роботи в хоровавому класі. Організаційна робота в хоровавому класі є важливим елементом навчального процесу, а планування є першоосновою організації всієї роботи в хорі. Плани бувають *перспективні, річні, семестрові та поточні*, які включають широке коло організаційних та ху-

дожньо-творчих питань, які планується і проводиться за такими напрямками: *організація і проведення навчально-виховного процесу в хоровавому класі; підбір репертуару, керуєшис художньо-творчими і педагогічними принципами і цілями; проведення репетиційної, художньо-виконавської роботи в хорі; керівництво диригентсько-хоровою практикою і підготовкою програм до державного іспиту з хором.*

При проведенні занять дуже важливо дотримуватись *єдності організаційної, логічної і психологічної побудови занять*. *Організаційна складова єдності* – це високий ступінь підготовки викладача до конкретного заняття та забезпечення умов роботи. *Логічна єдність* – забезпечується внутрішнім зв'язком і взаємообумовленістю різних структурних елементів заняття або циклу занять. *Психологічна єдність* – це стан максимальної уваги, зосередженості, працездатності, високої пізнавальної і творчої активності учасників процесу. Елементами психологічної єдності є емоційний, особистісний фактор і інтерес до виконуваної роботи як з боку диригента, так і хористів.

В практичній роботі хорового класу закріпились такі **організаційні форми навчання: заняття** (репетиція) – як основна форма роботи навчального хору. Репетиції бувають – загальногрупові (колективні), групові (кілька хорових партій), дрібногрупові (окремі хорові партії); *індивідуальні* (з окремими виконавцями, зокрема солістами); *самостійна робота студентів*.

Типи занять: ознайомчі; вивчення нового матеріалу; повторення і закріплення пройденого репертуару; облік і контроль (здача хорових партій); прогони програм; комбіновані. **Структура занять** умовно розподіляється на: розспівування (настройка хору); роботу над вокально-хоровою технікою виконання (технологічна робота); роботу над створенням художнього образу хорового твору (вспівування твору). **Ефективність практичних занять** хорового класу залежить: *від змісту* (репертуару, який вивчається); *характеру і стилю художньо-творчого процесу* (вивчення репертуару); *взаємодії учасників навчально-виховного процесу* (диригента і студентів).

Вибір методики проведення музично-практичних занять базується на таких принципах, спрямованих на особистісно-зорієнтований підхід до навчання і виховання, а саме: *довершення навчальної дії виховною; урізноманітнення видів, форм і методів художньо-творчої роботи; залежність розвитку вокально-творчих задатків студентів від створення конкретних музично-педагогічних ситуацій; емоційна насиченість навчально-виховного процесу; спонукання студентів до творчого самовираження*. При виборі методів роботи в хоровавому класі слід мати на увазі, що їх чергування та зміни, так само як і вся робота керівника хору спостерігається студентами і є для них наочним прикладом. Викладач має знати, що всі методи роботи завжди повинні бути спрямовані на активізацію кількох дій студентів: слухання, розглядання (читання з нот) і виконання (спів). Ці дії є основними в навчанні і кожна з них може варіюватись шляхом використання різних методичних прийомів, змін творчих поточних завдань, ракурсів вивчення музичного матеріалу тощо. Так, це може бути

використання прийому порівняння з уже відомим раніше; спів затуленим ротом; спів на голосну чи окремих склад, поступове включення (виключення) хорових партій; уповільнення темпу (спів за рукою) у відповідності до художньо-творчих задач.

Успішність такого варіювання залежить від майстерності викладача, що набувається з досвідом роботи і вимагає вдумливого вибору методики у конкретних навчально-виховних ситуаціях, у роботі над кожним окремо хоровим твором. З тріади навчальних дій (слухання, розглядання, виконання) основна питома вага в роботі припадає на виконання (спів), в якому використовуються попередні дві дії (слухання і розглядання).

Основою навчання і виховання в хоровому класі виступає **репертуар**. Загальні вимоги до формування репертуару віддзеркалюються у меті організації і роботи хорового класу – виховання високопрофесійних, освічених, кваліфікованих фахівців-диригентів, артистів хору, викладачів хорових дисциплін. Вирішальними факторами при підборі програми хорового класу є: мета і завдання навчального хору; особливості його складу (кількісного і якісного); умови праці. Підбір репертуару відбувається у відповідності з робочою програмою курсу, керуючись такими принципами: *твори, які входять до репертуару хору мусять бути повноцінними за своїм художнім рівнем, мати суспільне і виховне значення, носити ідейно-художнє спрямування; враховувати регіональні і національні особливості; дотримуватись поступовості, послідовності і спадковості у формуванні репертуару; мають бути доступними і посильними для вивчення, враховуючи музично-теоретичну і практичну вокально-хорову підготовку студентів, рівень їх загального розвитку, вікові та індивідуальні особливості та ін.*

Крім того, хорові твори повинні бути: *глибокі за образно-художнім змістом (яскравість мелодичних ліній, логіка музичної побудови; органічний зв'язок поетичного і музичного матеріалу; доступність і багатство гармонічної мови; емоційний стрій і засоби образно-художнього впливу); різноманітні за стилем жанром, фактурою, хоровим письмом, кращими зразками хорових творів різних епох; репертуар повинен охоплювати твори малої і великої форм із різноманітною фактурою; кожен твір повинен сприяти вдосконаленню художньої майстерності та вокально-ансамблевої техніки хору; в репертуар навчального хору необхідно включати хорові твори для проходження диригентсько-хорової практики та підготовки державної програми з диригування хором; бажано вводити твори не тільки з навчальною метою, але й з розрахунку концертних виступів.*

Робота над хоровим твором проходить в два етапи – *підготовча робота* – осмислення (вивчення) хорового твору та його інтерпретація диригентом; *власне розучування хорової партитури та її виконання хором*. Процес розучування хорового твору з колективом розглядався багатьма авторами (П. Чесноков, О. Єгоров, Г. Дмитревський, В. Краснощеков, А. Мархлевський та ін.). В основному вони розділяють цей процес на два етапи, які зводяться до засвоєння вокально-технічної сторони хорового твору і роботи над створенням

художнього образу (К. Пігров, А. Мархлевський). О. Єгоров, і П. Чесноков доповнюють розучування твору фазою чи етапом початкового плану – знайомство хорового колективу з твором. Звідси, розучування хорового твору з хором умовно проходить такі фази чи етапи: *початкову – (ескізну) – знайомство колективу з твором); технологічну – (власне вивчення твору, засвоєння вокально-технічної сторони); заключну – (робота над художнім образом, «вспівування» – художнє оформлення виконавського задуму)*. Всі ці етапи тісно взаємопов'язані між собою і складають одне єдине ціле.

Починаючи роботу над хоровим твором, особливо без супроводу, слід ладотонально налаштувати колектив (проспівати хором гаму у висхідному та низхідному русі, інтервали, акорди з розв'язанням у тональність, каданси). В залежності від підготовки хористів та від ступеня складності хорової партитури існують два способи її розучування – *по партіях або всім хором*. Як відзначав відомий хормейстер, який довгий час успішно керував навчальними хоровими колективами, А. Мархлевський обидва способи мають свої достоїнства і вади. В першому випадку забезпечується тверде знання кожним хористом партії, але випускається з виду вокально-хоровий ансамбль. У другому – студенти набувають досвіду ансамблевого співу, проте не всі добре знають партії. Тому, А. Мархлевський пропонує, на початку працювати по партіях або по групах, але тільки після попереднього осмислення твору всім хором [2, с. 80].

На кожному етапі розучування хорового твору використовуються відповідні художньо-творчі методи і прийому навчання. **На першому етапі** – застосовуються *наглядні методи навчання в поєднанні зі словесними*. Керівник демонструє твір, граючи його на фортепіано від початку до кінця. Робить окремі пояснення, вказує на складні місця, які можуть виникнути в процесі розучування твору, характеризує виконавський план. Тут всі загальні і часткові вказівки керівника хору носять попередній оглядовий характер.

На другому технологічному – превалюють *практичні методи і прийоми*. Завданням цього етапу є – ретельне і всебічне вивчення кожною хоровою партією свого матеріалу. Робиться це шляхом *сольфеджування, проспівуванням* хорової партії на окремі голосну чи склад, чим досягається вірна і одночасна атака звуку, його напрямки. Далі слідує *ретельне вивчення поетичного тексту* (читання тексту в ритмі кожної хорової партії). Цей прийом закріплює звукову атаку, випрацьовує чітку артикуляцію у вимові тексту. Наступним моментом цього етапу розучування є *вирівнювання музично-вокальної сторони хорового твору* (звукоутворення і звуковедення, згладжування регістрів, опрацювання складних місць з боку гармонічних труднощів, ритмічної та динамічної точності та ансамблю). Іншими словами, здійснюється робота над художньо-виконавськими елементами хорової звучності – строем, ансамблем, дикцією.

Третій (заключний) етап – це процес «вспівування», визначається завданням кінцевого художнього оформлення задуму виконавського плану. Відбувається процес зведення воеди-

но всього того, що було зроблено на попередніх етапах. Цей етап є самим напруженим і відповідальним, тому що він безпосередньо пов'язаний з розкриттям музичного образу засобами художньої виразності. Тут можуть *повторюватись всі методи і прийоми, які використовувались на попередніх етапах роботи.*

Для повноцінного і ефективного проведення занять у хоровому класі варто враховувати такі **основні елементи підготовки викладача до занять**: *аналіз результатів попередніх занять; корекція їх у відповідності з вимогами навчального і репертуарного планів; визначення мети, завдань, типу і структури занять; вибір форм, методів і прийомів роботи, застосування інноваційних технологій музичного навчання; підготовка навчального матеріалу (наявність хороших партитур); конкретизація завдань для самостійної роботи студентів.*

Шляхами підвищення **ефективності занять хорового класу**, на нашу думку, можуть бути: *ретельний підбір навчального репертуару; раціональне планування і забезпечення умов навчання; повноцінне використання навчального часу; дотримання темпу проведення занять; використання фактора новизни; вдосконалення методів і прийомів репетиційної роботи, їх зміле використання і чергування; вдосконалення методичного забезпечення самостійної роботи студентів.*

Висновки з даного дослідження і перспективи. Підсумовуючи вище сказане, слід зазна-

чити, що хоровий клас – це специфічна форма колективних художньо-творчих занять, де окрім творчих і педагогічних проблем чимало психологічних, що пов'язані із закономірностями спілкування, міжособистісними відносинами, формуванням професійної однорідності колективу і вимагає від його керівника професійної компетентності, знання психології і педагогіки. В його спілкуванні з колективом, методичних прийомах роботи, підборі репертуару, в яскравих інтерпретаціях, які запам'ятовуються розкривається духовне багатство особистості педагога, її естетичний і інтелектуальний розвиток, який справляє вирішальний вплив на рівень викладання. Педагог повинен вміти створити на заняттях хору творчу атмосферу, пробудити у студентів інтерес до тонкощів роботи, бажання одержати відповіді на питання, які виникають в процесі репетицій. Такий стиль проведення занять хорового класу обов'язково забезпечить високу художньо-творчу дисципліну в хоровому класі та якісну підготовку фахівців.

Дана стаття не закриває всіх питань означеної проблеми і не претендує на їх всебічне і вичерпне вирішення. Вказана проблема потребує подальших досліджень в галузі теорії і методики музичного навчання, науково-методичного осмислення музичної освіти в цілому відповідно до сучасних вимог до вищої школи та загальної потреби стимулювання інноваційної активності в галузі музичної педагогіки.

Список літератури:

1. Егоров А.А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. – Ленинград: Музгиз, 1958. – 187 с.
2. Мархлевський А.Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. – Київ: Музична Україна, 1986. – 96 с.
3. Медынь Я.К. Методика проведения вокально-хоровых дисциплин / Уч. пособие. – Москва: Музыка, 1978. – 132 с., ил. ноты.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва / теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / навч. посібник. – Київ: Освіта України, 2008. – 272 с.
5. Пігров К.К. Керування хором. – Київ: Державне вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. – 202 с.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька / навч. посібник. – Київ: ТОВ Інтерпроф, 2002. – 270 с.

Нарожная Н.И., Виноградчая Д.В., Лебедкина И.Е.

Киевский национальный университет культуры и искусств

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ХОРОВОГО КЛАССА В КОНТЕКСТЕ ДИСЦИПЛИНЫ «МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНОСТИ»

Аннотация

В статье раскрывается методика преподавания главной дисциплины дирижерско-хорового цикла в подготовке хоровых дирижеров «Хоровой класс». Автор дает характеристику предмета, обозначает задания учебной дисциплины. Определяет общие методические принципы преподавания. Обозначает разделы и их содержание. Раскрывает организационно-методические вопросы работы в хоровом классе (типы и структуру занятий, формы и методы преподавания), определяет общие требования к репертуару как основы обучения и воспитания.

Ключевые слова: хоровой класс, принципы преподавания, формы и методы обучения, хоровой репертуар.

Narozhna N.I., Vynohradcha D.V., Lebedkina I.Y.

Kyiv National University of Culture and Arts

ISSUES OF CHOIR CLASS LESSONS IN THE CONTEXT OF THE COURSE «METHODOLOGY OF MAIN SPECIALIZATION TEACHING»

Summary

The article describes the method of the main subject in the choir conducting cycle during choir conductors' training. The author characterizes the subject, determines the tasks of the subject, exposes the general principles of teaching, defines the parts of this work and their contents, and describes issues concerning organisation and methods of choir conductors' training (class types and structure, forms and methods of teaching, repertory as a basis for training and education).

Keywords: choir class, teaching principles, forms and methods of education, choir repertory.